

1930'lar Türkiyesi'nde Fragmanter ve Retorik-Yoğun Bir Kemalizm Örneği: Vasfî Reşit Seviğ ve İnkılâpların Öğrettikleri

Mehmet ÖZDEN

Hacettepe Üniversitesi

ÖZDEN, Mehmet, 1930'lar Türkiyesi'nde Fragmanter ve Retorik-Yoğun Bir Kemalizm Örneği: Vasfî Reşit Seviğ ve *İnkılâpların Öğrettikleri*. *CTAD* Yıl 5, Sayı 9 (Bahar 2009), 97-111.

1933 yılı Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 10. yılı olması hasebiyle özel bir önemi haizdi. Türkiye Cumhuriyeti, I. Dünya Harbi, Mütareke ve işgal yıllarının, Ankara'da bu işgale karşı bir Meclis oluşturmanın, iktidar ve muhalefet arasındaki sert mücadelelerin, eski rejimin tasfiyesinin, sanayi planlarının, yeni bir kimlik ihdas etme çabalarının vs. mirasına sahipti. Cumhuriyetçi siyaset kendi ideolojik matrisini de oluşturma yoluna gitti. Resmî özne ve kurumların yanı sıra *sivil* kalemler de bu çaba da rol aldılar. Zaten Türk İnkılâbının tarihsel bloku, asker-sivil bürokrasi ile organik bağları olan aydınları da içermekteydi. Bunlardan biri milletvekili ve profesör olan Vasfî Raşit Seviğ (1887-1971) Bey'dir. Vasfî Raşit Bey, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu kadrosu gibi, eski rejimin ürünüydü. Ancak onun 1934'te yayınlanan *İnkılâpların Öğrettikleri* başlıklı kitabının bariz vasfî, söyleminin özneliğidir. Bu söylem anti-sistemik, birbirinden kopuk paragraflar hâlinde ilerlemektedir ve retorik-yoğundur, Fikir olarak muhafazakârlığa karşı devrimciliğin savunmasını üstlenmiştir. Bu savunma, aynı zamanda Türk devriminin Osmanlı eski nizâmına karşı üstünlüğünün savunmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Türk İnkılâbı, Vasfî Raşit (Seviğ) Bey, *İnkılâpların Öğrettikleri*, Devrimcilik, Kemalizm,

ÖZDEN, Mehmet, An Example of Fragmentary and Rhetoric-intensive Kemalism in 1930's Turkey: Vasfî Raşit Seviğ and *İnkılâpların Öğrettikleri*. *CTAD* Year 5, Issue 9 (Spring 2009), 97-111.

1933 was a year of particular importance since it was the 10th anniversary of foundation of Turkish Republic. The Republic of Turkey inherited WWI, years of armistice and occupation, the endeavor to form an assembly in Ankara in order to resist occupation, fierce conflict between government and opposition, elimination of previous régime, plans of industrialization, the effort to create a new identity etc. Republican politics also attempted to build its own matrix. Along with official agents and institutions, the *civic* men of letters participated in this process. As a matter of fact the historical bloc of Turkish revolution included the intellectuals directly related

to military-civic bureaucracy. One of them is Vasfi Raşit Seviğ (1887-1971), a member of parliament and professor. Like the founders of Turkish Republic Vasfi Seviğ was the product of previous régime. However, the obvious characteristics of his book; *İnkılâbın Öğrettikleri* (What Revolution Thought) which was published in 1934 is the subjectivity of discourse. The discourse is anti-systematical, made up of fragmentary paragraphs and densely rhetorical. In terms of opinion, it takes charge of defending revolutionism against conservatism. It was a defense of the superiority of Turkish revolution in comparison to previous Ottoman system.

Key words: Turkish revolution, Vasfi Raşit Seviğ, *İnkılâpların Öğrettikleri* (What Revolution Thought), Revolutionism, Kemalism.

Giriş

Işığın, gece ve gündüzün önemli olduğu bir mağara değil de içinde hakim bir sesin yankılandığı, itirazların işitilmediği bir salon hayal edilsin. Bu salon sözgelimi, o sıralar Halkevlerine dönüşen Türk Ocağı merkez binasında yer alsın. İkinci sırada, protokole ayrılan yerin hemen arkasında Ankara Hukuk fakültesinin genç asistanları bulunsun. Salonun bir köşesinde ise inkılâp yerine istikrarı tercih eden tedirgin fakat ciddi muhafazakârlar oturuyor olsun. Ön sırayı, protokole ayrılan yeri ise Millet Meclisi'nin Halk Fırkalı mebusları işgal etsinler. Kürsüde 47 yaşında hem Şebinkarahisar milletvekili ve hem de Hukuk Fakültesi hocası olan hatip de, 10. Yılıni idrak etmekte olan *Türk İnkılâbı* hakkında bir nutuk irad etsin. Nutkun muhtevisiyatı, salonun kompozisyonuyla ahenkli olsun: Asistanlarına hocalarıyla övünmeleri için eski Yunan'dan modern Fransa'ya uzanan bilgi hazinesinden örnekler sunulsun, muhafazakârlara irticanın fenalıkları hakkında nasihatlar, ikazlar yapılınsın ve mebuslara da Türk devrimine olan bağlılık gösterilsin. Üç söylem türü iç içe geçsin, ancak her halükârda retorik hâkim olsun, özgürce, mantık, sistematik kaygısı gözetilmeden bol misal verilsin. Sonrasında bu nutuk 42 sayfalık bir kitapta toplanmış ve 1934 yılında yayınlamış olsun. Roma ve Medenî Hukuk Profesörü Vasfi Raşit (Seviğ) Bey'in *İnkılâpların Öğrettikleri* kitabı için bir senaryo yazılsa, bu herhâlde en gerçekçilerinden biri olurdu..

Vasfi Raşit Seviğ Kimdir?

1303'te (1887) Yemen-Menahe kentinde doğdu. Emekli mutasarrıflardan Mehmet Reşit Paşa ve Lütfiye hanımın oğludur. İlk ve orta öğrenimini Galatasaray Sultanisi'nde 1906'da tamamladıktan sonra İstanbul Hukuk Mektebi'ne girdi. 1909'da Fransa'ya giderek Paris Hukuk Fakültesi'nden lisans diploması aldı (1912).

Yurda dönüşünde 1. Dünya Savaşı seferberliğinde 30 Ağustos 1914'te talimgâha alındı. Süvari Asteğmen ve daha sonra Teğmen rütbesiyle Kafkas cephesinde savaşa katıldı. 12 Aralık 1917'de terhis edilerek Adliye Nezâreti tarafından Saksonya Mahkemelerinde staj yapmak üzere Almanya'ya gönderildi. 28 Eylül 1924'te Berlin Elçiliği Tercümanlığına atandı. 23 Ocak 1925'te Anadolu Ajansı'nın Paris Muhabiri oldu. 16 Ağustos 1926'da, Lozan Barış Andlaşmasına göre İstanbul'da kurulan Muhtelit Hakem Mahkemeleri'nin Türkiye Ajanslığı'na getirildi. 6 Aralık 1930'da bu görevden ayrıldı. Yerel seçimlerde CHP Adalar İlçesi adayı olarak İstanbul Şehir Meclisi'ne seçildi. TBMM'nin IV. dönem seçimlerinde Şebn Karahisar Milletvekili olarak 4 Mayıs 1931'de Meclise katıldı. Dönem boyunca İçişleri Komisyonunda çalıştı. Ayrıca İş Kanunu Tasarısının incelenmesi için III. toplantı yılında kurulan geçici komisyonda görev aldı. Genel Kurulda çeşitli konularda 4 konuşma yaptı. V. Dönem seçimlerinde Sivas milletvekilliğine seçilerek yasama görevini 2 Nisan 1939'a kadar korudu. Bu arada 1935'te Ankara Hukuk Fakültesi Roma Hukuku Profesörlüğüne atanmakla, Meclis'ten ayrıldıktan sonra bu görevini sürdürdü. 1942'de Ordinaryus Profesörlüğe yükseltildi. 1943 ders yılından itibaren Roma Hukuku yanında Medenî Hukuk dersini de okutması uygun görüldü. 30 Nisan 1947'de Medenî Hukuk Profesörlüğüne getirildi. 29 Nisan 1957'de, 70 yaş sınırını tamamlaması ile emekliye ayrıldı. Sonraki yaşamında avukatlığına devam etti. 1965'te Ankara Hukuk Fakültesi Profesörler Kurulu tarafından 'Onursal Hukuk Doktoru' payesi verildi. 23 Kasım 1971'de öldü.¹

Gazetecilik ve Matbaacılık T.A.Ş. tarafından İstanbul'da yayınlanan Vasfi Raşit'in *İnkılâpların Öğrettikleri* kitabının basım yılı 1934'tür. Ancak yazar tarafından kitabın son satırında 'Ankara: Xuncu yıl' ifadesine yer verildiğinden *İnkılâpların Öğrettikleri*'nin de 1933'te kaleme alınıp bir yıl sonra yayımlandığı anlaşılmaktadır.

Kitap 42 sayfadır ve ne başta ve ne de sonda İçindekiler'e yer verilmemiştir. Bunun yerine her bir sayfanın sağ üstüne, her sayfada değişen başlıklar konulmuştur ki bundan murat o sayfanın o başlıkta verilen konuya tahsis edildiğidir. Bir çeşit İçindekiler sayfasını andıran bu başlıklar sırasıyla şöyledir: "Lüzumsuz İnkılâplar-Hakikî İnkılâplar, İnkılâp-İhtilâl-İslahat, İnkılâpta Kan-Terör, Diktatörlük- Kuvvetli İcra Reisleri, Kuvvet ve Hak, 1324 İnkılâbı, Hakikî İnkılâplar Sâridir, Muvaffak olmuş İnkılâplar, Zihniyet Savaşları, İnkılâplar birer ilerlemedir, İrtica korkunç bir hatadır, İnkılâbı ve neticelerini korumak borçtur, İnkılâba küsenler, İnkılâp bir bütündür, Büyüklüğün hassası büyütmeştir."

¹ *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM IV. Dönem, 1931-1935, II. Cilt, Fahri Çoker (Haz.), TBMM Vakfı Yayınları, 1996, Ankara, s.535-536. Vasfi Raşit beyin kendinden iki yaş büyük kardeşi Muammer Raşit Seviğ de Şarki Karahisar'dan milletvekili seçilmiş ve İstanbul Üniversitesi Devletler Hukuku'nda ordinaryus profesörlüğe yükselmişti. Her ikisi hakkında bkz. İbrahim Alaettin Gövsa, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, Yedigün Neşriyatı, s.451-452, yy, ty. Vasfi Raşit Seviğ hakkında ayrıca bkz. Hasan Basri Erk, *Meşhur Türk Hukukçuları*, Adana, 1958, 503-504.

Kitabın mündericatu aslında iki hususu akla getirir; ilkin bu kitap Türk inkılâbı ve/veya Kemalizmle doğrudan ilişkili değildir. Türk devrimine genel devrimler methiyesinden-devrim evrimden, devrimcilik muhafazakârlıktan evlâdır-sonra sıra gelir. Usule, biçime gelince yazar kitap boyunca istikrarlı bir savruluk sergiler ve bu hâliyle belirli bir dünya görüşüne bağlı olmakla birlikte o dünya görüşünü dillendirmede dağınık ve yorucu bir tarzın sahiplerini; bir hoca-insan tipini temsil eder. Metin bu yüzden, inkılâplar üzerine aforizmalar koleksiyonu biçimindedir. Ancak Vasfi Raşit'in 'aforizma'ları Nietzsche ve W. Benjamin'de gördüğümüz, okuyucunun felsefî birikimini test eden zor cümlelerden oluşmaz. Bu sebeple onlara vecizeler demek daha uygun düşer. Dolayısıyla o bir hermetik değildir. Kitabın adı pekâlâ *İnkılâpların Öğrettikleri* değil de *İnkılâplara Dair Muhtelif Zamanlardaki Mütalaaların* da olabilirdi. Fakat yazarın indîliği ve kitabın parçalı bir özellik arz etmesi onun bir siyasî amacının, o dağınıklık içinde bir ana fikrinin olmadığını göstermez. Yazar Türk inkılâbını siyasî olarak teyidini hep gözetmektedir. O bu açıdan *engagé* bir yazardır. Yazar neticede, biçim olarak fragmanter, ideolojik olarak muhafazakâr bir metin kaleme almıştır.

Üslup ve Fikir Açısından *İnkılâpların Öğrettikleri*

Avrupa'da inkılâpların yıktığı esaslara bağlı sadık kalanlar inkılâpların bir işe yaramadığını iddia ederler; beşeriyet hep aynıdır derler. Beşeriyet inkılâp denilen sarsıntılardan ve zorlu sıçrayışlardan biraz daha ezilmiş ve birçok daha esirleşmiş olarak tekrar eski hatalı usul ve adetlerine düşer. Bu efendiler tabiatın misal getirirler ve derler ki: Topluluğu yani cemiyeti idare eden kanunlar tabiat alemini idare eden kanunlarla aynı mahiyettedir. Tabiatte ise sıçrayış yoktur. (...) Bunun içindir ki her inkılâbı mutlaka bir irtica takip eder, her inkılâbın peşinden o inkılâbın yarattıklarını yok etmeğe çalışan bir irtica koşar. (Raşit 1934: 1)

Vasfi Raşit'in kitabı bu satırlarla başlar ve bu satırlar özellikle, Fransız ve Rus devrimlerinin geride kaldığı ve o devrimlere dair muhafazakâr eleştirilerden yazarın haberdar olduğuna dair bir ima barındırır. Fakat yazar sadece Fransız devrimini kaale alır ve Edmund Burke veya Jean de Maistre'in değil, Anatole France, Hyppolyte Taine ve kadim Yunan tarihçisi Polybe'in (Polibios) isimlerini zikreder. A.France'ı takdimi ise ilginçtir:

İstikbali ve geleceğe ait olan ne var ise hepsini hayrete değer bir kudretle, sezen, gören ve anlıyan Anatole France bile milletlerin tarihlerinin acı bir tenkidi olmak üzere yazdığı 'Ile des Pingouins'nin sonunda, dehasının gözerimini (ufkunu) daraltan karanlık bir fanteziye kapılarak 'sonsuz bir geri geliş'i kabul eder gibi bir netice çıkarmakta ve âlemde aynı teşebbüslerin aynı inkisarların ve aynı

tatsız başlaşırların bir daire-i faside hâlinde tekerrür edeceğini hissettirmektedir.² (Raşit 1934: 9-10)

Yazar daha sonra sözü Taine ve takipçilerine getirir. Taine, France kadar övgüye değer bulunmaz, sadece fikirleri özetlenir. Taine de onun gibi hadiseleri kendi tabii akışında bırakmak taraftarıdır. Yazar ise aksi iddiadadır: Bu iddialar doğru olsa idi, inkılâpçılar 'zaman zaman mehdiliklerini iddia eden zavallı çılgınlar' olurlardı ve o takdirde onları tımarhânelere kapatmak gerekirdi. Aşağıdaki satırlarda inkılâpçılığın *felsefî* temellerine değinilir:

Herkes bilir ki, nevi birçok cinslere ayrılır; cinsler de birçok değişikliklere ayrılır. Cinslerde, değişiklikler birdenbire yapılan sert bir sıçrayış ile vücuta gelir. Kürenin hayatında olduğu gibi hayvanat ve nebatatın hayatında da inkılâp vardır. Kâinatın terakkisi ağır bir ilerleme değildir. Kâinatın terakkisi birbirinden az çok uzun aralıklarla ayrılmış sarsıntılar sürüsünden, yani birdenbire yapılan ilerleme ve birdenbire yapılan durmalar serisinden ibarettir. (Raşit 1934: 11)

Görüleceği üzere, insanın hayvanat ve nebatatla; toplumun doğayla birlikte ele alınması uzviyetçiliği, *sert sıçrayış* ifadesi de Darwinci mutasyonu çağrıştırır. Fakat sadece çağrıştırır, dolayısıyla metinde belirgin olan sosyal teoriyle kurulan diyalog değil yazarın kendi başına buyruk konuşmasıdır. Bu ahval ve şerait dâhilinde esas cümle, inkılâbî hayatın esas ve yine inkılâbî, birdenbire yapılan ilerlemeler ve birdenbire yapılan durmalar serisi olarak tanımladığı cümledir. İlerlemeler ve durmalar nedense *birdenbire* olmaktadır. Yazarın uzviyetçiliği 'yürek zoru' kavramını tedavüle sokmasıyla nükseder: "İnsan cemiyetleri de kendi alın yazılarına hâkimdir; kendi terakkilerine sahiptir. Cemiyetler de kendilerinde taşıdıkları zora, yürek zoruna göre terakkilerini yavaşlatabilir veya hızlandıracaklarıdır." (Raşit 1934: 11)

Sert sıçrayış, yazarın cinsler için uygun gördüğü bu tamlama kendi üslubu için daha çok geçerlidir. Yazar, idealist bir tarih felsefesi (!) inşa ederken, norm-yoğun cümleler kurar, onları destekleyecek talî açıklamalar kurmaz, onun yerine sert bir sıçrayışla yeni bir vecize üretir. Söz gelimi cemiyetlerin kendi kaderlerine kendilerinin hâkim olduklarını söyledikten sonra, bu kaderi yürek zoruna bağlar. 'Zorlu yürek' kavramı açıktır ki bir sosyal bilim kavramı değildir; herhâlde bununla değişim kapasitesi yüksek cemiyetler kastedilmektedir. Yine de cemiyetlerin terakkilerini yavaşlatıp hızlandırmalarıyla yürek zoru arasında

² Cümlelerin devamı ise şöyledir: "Hâlbuki durmadan değişen kuvvetlerin daima yeni biçimler, taslaklar (şekiller) yaratabilmek kudretinde olduğunu herkesten ziyade Anatole France bilir." Bu tür yazma biçiminin; malumat teşhirini esas alan dilin kusurlarından biri, mantık yoksunluğudur: Anatole France istikbali hayrete değer bir kudrette görmektedir. Ama nedense tarihin kısır döngüden ibaret olduğunu belirtmektedir. Hâlbuki tarih değişmedir. Ayrıca tarihin değişmeden ibaret olduğunu herkesten ziyade Anatole France bilmektedir. O takdirde, Anatole France o kitabı yazarken geçici bir bunalımın etkisinde midir? Bu sorunun cevabını yazar vermemektedir. Bu mantıksızlığın sebebi, yazarın A. France hayranlığı ile tarihin değişmeden ibaret olduğu fikri arasında bocalamasıdır.

nedensel bir ilişki kurulmuş değildir. Dil her halükârda grotesktir ve bu herhâlde uzmanlık dili olan hukuk dili dışında yazarın başka bir kavramlar silsilesine aşına olmadığına işaret etmektedir. Şüphesiz Yusuf Akçura veya Falih Rıfkı gibi dönemin inkılâpçıları aynı fikri, üslup ve mantık kusuru işlemeksizin kâğıda dökerlerdi.

Vasfî Raşit'in hür bir salonda hür bir hoca imgesi yeni bir başlıkta devam eder; 'Lüzumsuz İnkılâplar-Hakikî İnkılâplar'. (Zira niyet birbirine zıt iki inkılâbı vurgulamak ise lüzümsüz- lüzumlu ya da sahte-hakikî inkılâplar şeklindeki başlıklar yazarın meramına biçimsel-kavramsal açıdan daha uygun olurdu) Lüzumsuz inkılâplar salt siyasî, hakikî inkılâplar ayrıca içtimaî olanlardır. Ancak iki inkılâp türünü tanımlayışına sıfat ve retorik heveskârlığı eşlik eder: "*bereketli olmayan kısır inkılâplar*"ın zıt kutbunda "*inkılâp ismini taşımağa layık olan sarsıntılar, uğruna keder etmeden can vermeğe ve kan akıtmağa değer inkılâplar*" (Raşit 1934: 12) yer alır. İlkine örnek Osmanlı tarihindeki saray ihtilâlleri ve yeniçeri ayaklanmalarıdır. İlerleme sağlamamıştır. İkincisine, yani hakikî ve faydalı olanına emsal ise Fransız ihtilâlidir. Zira sadece yönetimi değil, içtimaî düzeni tamamıyla değiştirmiştir. Fransız devriminin toplumsal düzende yol açtığı kapsamlı değişimlere hasredilen 3 sayfalık bölüm ise siyasî tarih metinlerinin formatından ayrılmaz. Yazar burada salondan ayrılır ve fakülte'deki sınıfa ders anlatmaya gider. Ancak sınıfta Fransız ihtilâlini anlatan hoca Vasfî Raşit, salonda asistanlarla sohbet eden Vasfî Raşit'in iç denetimsizlik, kavramların keyfi kullanımı gibi özelliklerini sürdürür. İnkılâp, ihtilâl, darbe kavramları birbirinin yerine geçer. Ancak ona özel olan bizatihî (fikrin değil) söyleminin özneliğidir. Ayrıca özneliğinin bir unsuru olan referansçı tutum; konuşan-yazan öznenin akademik bir özne olduğunu hatırlatarak özneliği meşrulaştırmaya hizmet eden referansçılık bu kez ve tekrar Polybe'e uzanır: "*İsadan en aşığı 200 sene evvel dünyaya gelmiş çok meşhur Yunan müverrihi Polybe zamanına dair yazmış olduğu ve bugün elimiğe tamam olarak yalnız beş kitabı geçmiş olan umumî tarihinde 'ber dâbilî harpte esaslı mesele servetlere yerlerini değiştirmektedir' der.*" (Raşit 1934: 12)

Referansın iktidarın temsili olarak sunulması kısaca referansçılık, yazarın retorik tutkusuyla birleşir. A.France sadece bir yazar değildir; O '*İstikbâli ve geleceğe ait olan ne var ise hepsini hayrete değer bir kudretle, sezen, gören ve anlayan*'dir; Polybe salt bir Grek tarihçisi değildir; aynı zamanda '*İsadan en aşığı 200 sene evvel dünyaya gelmiş çok meşhur Yunan müverrihi*'dir. Başka bir ifadeyle Vasfî Raşit Bey sosyal bilimler lügâti yerine kendi öznel dilini kullanmakta ve bu öznel retorik ve referansçılık üzerinden teşhir edilmektedir. Fikir ise hayatın özünün inkılâp, inkılâbın *bereketli* olanının içtimaî inkılâp, içtimaî inkılâbın mümtaz örneğinin Fransız ihtilâli olduğu yönünde seyretmektedir. Ancak yazarın devrim tanımı, nazarını Fransız taşrasında yakılmış derebeyi şatolarından, memurlar şehri Ankara'ya çevirdiğinde değişir, içtimaî inkılâp yerini hukukî inkılâba terk eder: "*Fakat tekrar edelim ki inkılâbı yalnız mülkiyet düzeni aynasından seyre kalkmak hatadır. Bunun içindir ki inkılâbı hukukçular gibi anlamak ve tarif etmek daha doğrudur:*

Cemiyetin düzenlerinin dayandığı temelleri yani prensipleri değiştiren sarsıntı bir ihtilâldir." (Raşit 1934: 15)

Bu alıntı, yazarın yazdıklarını değil yazmadıklarını ifşa ettiği, fikir akışında bir sapmaya işaret ettiği için önemlidir. Zira devrim ideal tip olarak sosyallik vasfıyla ve sosyal devrim de Fransız devrimiyle özdeşleştirilmişti. Oysa şimdi yazar başka bir kıstas önermektedir ve ancak bu kıstasla Türk İnkılâbı, inkılâp kategorisine dâhil olabilmektedir. Çünkü Türk İnkılâbı, inkılâp sosyal inkılâpla eşitlendiğinde inkılâp olmaktan çıkmaktaydı. Diğer yandan sosyal inkılâp olarak Fransız devriminin cemiyetin dayandığı hukukî prensipleri değiştirmedeği de iddia edilemez. Netice olarak savruluk, tutarsızlık üslubu değil fikri de kuşatmaktadır.

'İnkılâp-İhtilâl-İslahat' başlıklı tek sayfalık bölüm, ilk sayfada inkılâbın faideleri bahsinde yer alması gerekirken nasılsa on beşinci sayfaya düşmüş bir derkenar gibidir. Bu kez ölmüş Yunanlılar, yaşayan Fransızlar mehaz gösterilmez, mecazlar inşaat sektöründen temin edilir, fikir, inkılâbın yol açtığı geçici rahatsızlıklara rağmen ıslahata tercih edilmesidir ve yazar bu kez üniversite hocası gibi değil halk hatibi gibi misalli konuşur:

İslahat ile inkılâp arasında bir evi tamir etmekle bir evi baştan aşağı kadar yıkıp yeniden, yeni temeller üzerinde yapmak kadar fark vardır.

Daha fazla bir sağlığa, daha fazla bir sevince, daha fazla bir saadete yuva olacak bir binayı kurmak için eski binayı yıkanlara yok edici gözle bakmak doğru değildir. Yeni inşaatın çıkardığı toz ve dumanın verdiği geçici huzursuzluktan mustarip olanlar, eski binayı tutmakta menfaati olanların ettikleri bu iftiraya kolayca inanırlar. (Raşit 1934: 15)

'İnkılâpta Kan-Terör' ile 'Diktatörlük- Kuvvetli İcra Reisleri' fragmanlarında yazar inkılâp müdafidir. İnkılâplarda kan dökmek ve teröre başvurmak kuralı bazen kaçınılmaz olur ya da kan dökmek inkılâbın olmazsa olmaz şartı değildir. Ancak terör kötüdür ve bu kötülüğün sorumluluğu inkılâpçılara değil inkılâba mukavemet edenlere aittir:

Terör elbette ki büyük bir felakettir; fakat unutulmamalıdır ki terörü büyük tehlikeler doğurur; mesuliyeti, inkılâba tehlikeler geçirenlere aittir; dökülen kanlar onların boynundadır. Kimse durup dururken kafaları keselim demez ve hatta kimse kafa kesmek istemez. Onun içindir ki kan dökmek yahut terör inkılâpta bir sistem olarak telakki edilemez. Bu sebeptendir ki ihtilâl mahkemeleri de, divânı harbi örfiler de darağaçları gibi muvakkat ve geçici olarak tehlike müddetince kurulan kurum (müessese) olarak kalırlar. Tehlikenin geçmesinden sonra devam ettirilen Terör o zamana kadar hizmet etmiş olduğu inkılâba artık fenalık etmeğe başlar. (Raşit 1934: 17)

Yazar inkılâpçıdır fakat muhafazakâr bir inkılâpçı. Kan dökmeyi hoş karşılamamakta ve fakat bu kötü fiil gerçekleşirse suçu karşı devrimcilere yüklemek için hazırda beklemektedir. Onun için ideal inkılâp, muhalifi olmayan

dolayısıyla kan dökmeye gerek duyulmayan bir inkılâptır. Terör tehlike geçinceye kadar sürdürülmelidir, sonrasında değil. Bu inkılâp türünün salt Vasfi Raşit'in icadı olduğunu söylemeye gerek yoktur.

1930'lar Türkiye'sinin, inkılâpçı ve istikrarlı Türkiye'nin hukuk profesörü Vasfi Raşit bey, geçmişe dönerek ihtilâl ve istiklâl mahkemelerine üye atar- ki bu konu bile yazarın tahayyülünün neleri kapsadığına dair yeni bir örnek oluşturur. Mezkûr üye hukuku değil inkılâbı korumalıdır: “*Bir ihtilâl mahkemesi inkılâp davasında hâkim olduğu kadar taraftır. Bu sebepten ihtilâl mahkemelerini ihtilâlin emniyetini haiz olan kimselerden teşkil etmek lazımdır. İnkılâbın emniyetini haiz olmayan hâkimlerden teşkil edilen ihtilâl mahkemeleri itidali muhafaza edemezler.*” (Raşit 1934: 17-18) İlk cümle ile son cümle arasındaki çelişki; hâkimlerin taraf olmasının memleketin itidâli için istenmesi yazara özgü çelişkilerin, naipliğinin yeni bir numunesi olmak gerekir. Zaten çelişki; yazarın Türk İnkılâbı genel söylemi içinde kendi söylemine yer açma çabasına işaret ettiği gibi bu çaba hayli öznel bir dil üzerinden inşa edildiğinden bu kerte tekrarlandığı için metnin bir özelliği olmaktadır. Diktatörlüğe dair üç cümle, belagatin ve ayrıca muhafazakâr devrimciliğin (!) ifadesidir: “*Diktatörlük bühranların icap ettirdiği muvakkat ve müessir bir idaredir. Ümitsizliğe yaklaşan bir korkudan doğan son çaredir. Mucizeler yaratmak için müracaat edilen bir maniveladır.*” (Raşit 1934: 18-19)

Köprülü Mehmet Paşa, Clemenceau, Poincaré, III. Napoléon; II. Abdülhâmid değişik usullerle diktatörlük etmişlerdir. 1930'lar Avrupası'nda Hitler'den Stalin'e, Franco'dan Salazar'a kadar pek çok diktatörlük numunesi varken Köprülü Mehmet Paşa'nın listeye dâhil edilmesi, Levinas'ın 'gülümseten anakronizm' ifadesini hatırlatır. Diğer yandan Atatürk diktatör değil kuvvetli icra reisidir, çünkü o anayasanın kendisine tanıdığı yetkiler ve milletinin hudutsuz muhabbeti yüzünden devlet başkanı olmuştur:

Teşkilâtı esasîyelerin kendilerine verdiği salâhiyet hudutları içinde kalan ve vatan şümûl kuvvetli fırkaların başında bulunan kuvvetli icra reislerinin diktatörlerle karıştırılması caiz değildir.

Bu kuvvetli şefler milletlerinin hudutsuz itimat ve muhabbetini haiz başkanlardır. Eski İngiliz başvekilleri böyle şeflere güzel birer misal teşkil ederler. Fransız başvekillerinden Herriot Türkiye'ye ait yazdığı çok kıymetli yazılarda Büyük Gazimizi çok haklı olarak böyle bir şef numunesi olarak gösteriyor. (Raşit 1934: 20)

Umberto Eco, metin karşısındaki statülerine göre okurları ampirik okur ve örnek okur vs. olarak ayırmıştı³, Vasfi Raşit ise kendi okuyucusunu eleştireliliğe ve muzipliğe iter; onun örnek okuru ironik okurdur. İronik okurun iç sesi, üstteki alıntıya Franko ve Stalin'in de kuvvetli fırkalara dayanan kuvvetli icra reisleri olduklarını öne sürerek itiraz eder ve bu özelliklerin bahusus diktatörlük alâmetleri olduğunu söyler. İç ses akabinde, diktatörlükle ilgili tartışmanın,

³ Ampirik okur, örnek okur kavramları etrafında metin analizleri için bkz. Umberto Eco, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, Çev. Kemal Atakay, Can Yayınları, İstanbul, 1996.

diktatörün partisinin ve/ya kudretinin zayıf veya kuvvetli olması etrafında değil, tek parti ve tek adam karşısında başka parti ve kudretlere izin verip vermemesine bağlı bir tartışma olduğunu belirtir.

'Diktatörlük' bahsini 'Kuvvet ve Halk', onu ise '1324 İnkılâbı' izler. İlk iki bahis Yurttaşlık Bilgisi, son bahis ise Siyasî Tarih'e uzanır, ancak her bahiste değişmeyen, bir tezi yüksek sesle; kimi profesörlere özgü bir özgürlükle dile getirirken yazar kendi kendini tekzip de etmektedir. 'Kuvvet ve Halk'ın başlangıç cümleleri retorik hevesinin anlamda birbirini tekzip etmesine örnektir: "*Mer'i hukuku hayatta gaye zanneden bir sınıf halk vardır. Şeriatçiler bunların en güzel örneğidir. Yanlış telakkilerin kurbanı olan bu zavallular her hukukî düzenin değişmesine isyan ederler ve istemeyerek irticaya yardım ederler. Hukuk hayatta bir gaye değildir. Belki bir vasıttır. Gaye içtimâî hayatın muhafazasıdır.*" (Raşit 1934: 21)

Şeriatçılar hukuku gaye addettikleri için "istemeyerek" irticaya yardım ediyorlar ve hukuk sosyal hayatı muhafaza etmekle kâmil anlamını buluyor. Ayrıca meri hukukun neyi muhafaza etmediği sorusu açıkta kalıyor. Birkaç satır sonra bir uygarlık felsefesi yine bir referansla ve yine birkaç satırla inşa edilir: "*Medeniyet, on dokuzuncu asrın hukukî debası addedilen Alman İbering'in iddiasına nazaran kuvvetlinin zayıfa galebesiyle başlamıştır. Medeniyet baştanbaca bir hodbinlik tarihinden başka bir şey değildir. Bizzet hodbinlik insana kendi menfaati için kuvvet ve şiddetini tadil ve tahşif eylemeği ve mağlubunu öldürmekten ziyade ondan istifade etmeği öğretmiştir.*" (Raşit 1934: 20)

1908 devriminin ele alındığı '1324 İnkılâbı'-Vasfî Raşit'in 1908 yılında 21 yaşında Hukuk Mektebi öğrencisi olduğu hatırlanmalıdır- başlıklı fragman, ileri sürdüğü fikirler bir yana, şekil ve fıkır-i takip açısından belki de kitabın en nizâmî bölümüdür Fakat fikir ve mantık kusurları, artık kusur olmaktan çıkıp yapısalılık kazanan, muhtelif söylemlerin üretildiği sabit bir alt metnin özelliği olan kusurlar olurken ampirik okuru şaşırtmaya devam eder. Kusur burada da yazarın bilinçli kusurudur, ancak bu Proust, Hegel gibi zor yazarların zahmetsiz okurlarının; örnek okur vasfı taşımayan okurların bu yazarlarda gördükleri (sözde) hatalara benzemez. Vasfî Raşit bu bölümde söz gelimi, 1908 meşrutiyetçilerini neredeyse cumhuriyet ilân etmemekle, esaslı inkılâpçı olmamakla suçlar:

1324 meşrutiyet sarsıntısı hilâfete dokunmadı; saltanata dokunmadı; hatta başlangıçta hükümet takımını bile değiştirmeye cesaret edemedi. 1324 inkılâbının içtimâî sahada yapmağa cesaret ettiği değişiklik ise erkeklerin gecelik entarisi ile sokağa çıkmalarını Üsküdar'da yasak etmekten ibaret kaldı (..) Fransızların kendi inkılâplarından bazıları hakkında kullandıkları söz misalini 1324 hareketi hakkında da kullanarak diyebiliriz ki meşrutiyet saltanatın yatağına sokulmuştu.(Raşit 1934: 23)

Oysa ampirik veya örnek okur ya da sadece nominalist okur, meşrutiyetçiliğin cumhuriyetçi olmadığı için meşrutiyetçi olduğunu, ve onların zaten saltanata dokunmayacakları yönünde itiraz ederdi. Lakin hukukçu

akademisyen yazar, ters bir retrospektif içinden konuşmaktadır. Hâlden maaziye bakılmakta, hâli, şimdiki zamanı belirleyen inkılâpçı saadet durumunun karşısına mazinin, geçmiş zamanın kötülükleri konmaktadır. Mazi salt saltanatçılıkla özdeşleştirilerek tarihsizleştirilmekte, inkılâpçı şimdinin meşruiyet sağlamasına dönüştürülmektedir. Tarih, artık ideolojinin bir işlevidir. Bu görüşün karşısına konabilecek makul bir tarihçilik ise, süreci tersinden okur, 1908 Meşrutiyeti'nin 1923 Cumhuriyeti'ne tesirleri üzerinde durur ve söz gelimi İttihatçıların Meclis-i Mebusân'ın yetkilerini saltanata karşı güçlendiren 1909 Kanun-ı Esâsi tadillerinden bahsedirdi.

'Hakiki İnkılâplar Sâridir' tam da 'Böyle Buyurdum' cümlesidir, yazar mutad olduğu üzere, ilkin norm koyar ve hakikî inkılâbı tanımlar, hakikî inkılâbın mümtaz örneği Fransız devrimini bir kez daha övgüye mazhar kılınır (19. yüzyıl tarihi 1789 devriminin "*etrafa çarpan ve serpilen dalgalarından biridir; o inkılâbın teakubudur; o başlangıcın sonlarıdır.*" (s.26), istibdadın devrimci fikirleri yenemeyeceği genç devrimcilere özgü bir heyecanla vurgulanır ve Mithat Paşa'nın hatırası yâd edilir. Oysa yazar biraz önce 1908 devrimini yetersiz bulmuştu. Şimdi ise 1876 Meşrutiyeti'nin Mithat Paşa'sını tebci etmektedir. Hakikî inkılâpların, yazarın deyimiyle *ürümlü inkılâpların* bir diğer özelliği, *terakki* yaratmalarıdır. Ayrıca devrimler bazen sönmüş gibi gözüktükleri zaman bile ışıklarını saçmağa devam ederler. Abdülhâmid 1293 şeflerini hapsedip sürdürdüğü hâlde Kanun-ı Esasî'yi her sene devlet salnâmesinde yayınlamaya mecbur bırakan gene o inkılâbın düsturları değil midir? Yazar kül ve yangın metaforuyla inkılâpçılara moral verir: "*Hiç bir zaman istipdat ve irticâın kuvvetli tenkili inkılâbın zayıf ta olsa inatçı mukavemetine galebe çalamaz. İstibdadın öldürttüğü ve boğdurduğu o meçbul-ve meçbul oldukları nispette samimi-inkılâp şebitleri fedakârlıkları ile bugünkü büyük yangınları yapacak olan o günkü kül altına sindirilmiş ateşleri sönmekten korumuşlar ve beslemişlerdir.*" (Raşit 1934: 26)

İlk sayfalarda mutedil inkılâpçı, arada bizim onu Bastille veya Kışlık Saray'da hayal etmemizi sağlayan satırların yazarı; şimdi 'rasyonel devrimci' olarak karşımıza çıkar. Devrimci 'ratio' adına geçmişin zihinlerden silinmesini talep eder.⁴ Çünkü bir devrimin başarısı, o devrimin yıktığı şeylerin tekrar ihya edilememesi ile ölçülecektir:

İnkılâpçılara, inkılâbın âtisi hakkında böyle bir emniyet gelmedikçe her eskiyi yıkmakta devam etmeleri lâzımdır. Çünkü inkılâp zamanlarında her eski düşmandır.

Yıkılan eski, devrilen mazi tam bir güçsüzlük (aciz) hâline eli gücü yetmez hâle gelmek suretile bir nevi masumiyet kazanmadıkça kendisinden şefkatle ve rikkatle bahsedilmesi caiz olamaz. İrticâın en büyük tabiyesi iadesini istediği mazinin büyüklerinden ve büyüklüklerinden çok konuşmaktır.

⁴ Nurulah Ataç da devrimin yerleşmesi için eskinin tasfiyesini elzem görür: "Devrim", *Sözden Söze-Ararken*, Varlık Yayınları, İstanbul, 1968, 179-183.

Eski zihniyeti büsbütün kaldırmak isteyen, yeni bir kitap, yeni bir zihniyet ile yepyeni bir devir açmak isteyen mutlak dimağlar zamanın henüz ellerden ve dillerden düşürmediği eski eserleri zorla yok ederler.

Türk nüfusunu keyfiyet itibarıyla arttıracak, bir Türke birkaç Türk kuvvetini verdirecek olan harf inkılâbımız ve Türk cemiyetini aralarında iltisak bulunmayan parçalara ayrılmaktan kurtaracak olan dil inkılâbımız yeni Türk nesillerinin yeni eserler ve yeni zihniyetlerle yetişmesini, ayrı bir tedbir alınmasına hacet bırakmaksızın temin etmiş bulunuyor. (Raşit 1934: 27-28, 29)

Belagat-fikir-misal üçlemesine bu kez de riayet edilir: Hz. Ömer'in İskenderiye kütüphanesini yaktığı doğruysa, bunun amacı da aynıdır, der; Abdülhamid ve Papa da benzer saiklerle kitapları yasaklatmıştır. Çünkü kendi zihniyetlerini hâkim kılmak ve sürdürmek için böyle yapmak zorundadırlar. Zira zihniyet savaşları savaşların en çetindir:

Bu itibarla bir memleket halkının zihniyetini değiştirebilmek o memlekette taş, toprak ve demirden yapılmış maddî ne varsa hepsini birden değiştirmekten pek çok daha güçtür. Koca bir halka tapıtığını yaktırmak, koca bir halkı yaktığına tapıtmak kolay başa çıkartılamayan bir davadır. (Raşit 1934: 30)

Vasfî Raşit bey devrimin akıl hocası rolünü terk eder ve yeni aforizmalar yazmaya koyulur: Büyük devrimler, büyük davalar ve o davaya iman etmiş büyük adamlar ister. Tarih buna şahittir. Büyük davaların büyük adamları arasında Hz. Muhammed'i de zikreder: “*En büyük Arap milliyetçisi ve büyük İslâm beynelmilelçisi, bu ilim ve hikmet timsali ümmi.*” (Raşit 1934: 30) ‘Arap milliyetçisi’ ve ‘İslâm beynelmilelçisi’, ‘ilim ve hikmet sahibi ümmi’; zıt kavramları telif ederek yerleşik anlamları yapı-bozuma (*deconstruction*) uğratar.

‘Muvaffak olmuş İnkılâplar ve Zihniyet Savaşları’nı yazarın devrim kavramını tanımladığı normatif cümleler izler. Yeni bölüm ‘İnkılâplar birer ilerlemedir’ başlığını taşımaktadır. İlk cümle edebîdir, kural koyucudur ve aslında devrim övgüsüne tahsis edilmiş ilk sayfalara uygun düşmektedir: “*Hakikî inkılâplâr ilâhlar gibi varlıklarında ebediyeti taşırlar: Yıkılmazlar, yok edilemezler.*” (Raşit 1934: 31) İzleyen cümle inkılâp düşmanlarının iddialarıyla başlar. Bunlara göre, her milletin değişmez bir alın yazısı ile takdir edilmiş içtimaî ve siyasî şekilleri vardır. İnkılâp düşmanlarının mezkûr görüşünü çürütmek için yazar ilk defa Fransız devrimi yerine Bolşevik devrimini hatırlar ve onu Türk inkılâbı ile aynı derecede yararlı bir devrim olarak birlikte zikreder:

Acaba bilfarz Rusya’ya yakışık alan içtimaî ve siyasî şekil Çarlık mı; Bolşeviklik mi? Aziz Türkiyemize yakışık alan içtimaî ve siyasî şekil saltanat ve hilâfet mi; cumhuriyet mi? Açıkça görüyoruz ki Rusyanın değişmez bir alın yazısı dedikleri Çarlığa, Türkiyenin değişmez bir kaderi dedikleri hilâfete saltanata karşı inkılâp zoru güçsüz kalmamıştır. Rusyayı ve Türkiyeyi ilerletmiştir. Çünkü her inkılâp bir ilerlemedir ve her inkılâp terakki yaratıcısıdır. (Raşit 1934: 31)

Tarihî materyalist Rusya'ya teveccühün hemen ardından idealizme yönelir; inkılâplar maddî menfaatlerin çatışmasından değil fikirlerin çarpışmasından tevellüt etmektedir: “*Görüliyor ki inkılâp maddî acının, açlığın yükselmiş sesi değildir. Her inkılâp bir şeyler isteyen fakat ne istediğini bildiremeyen, muttasıl kendini arayan sessiz bir fikrin hareketidir.*” (Raşit 1934: 33) Bu yeni görüş önceki ‘kendi kaderine hâkim insan’ önermesiyle çelişir, ‘sessiz fikir hareketi’ esrarengiz özellikler (bir şeyler ister o fakat ne istediğini bilemez, daima kendini arar vs.) kazanır.

Kitabın sonlarına doğru Türk inkılâbına dair dolaylı ve/veya doğrudan atıflar/aforizmalar artar.

‘İrtica korkunç bir hatadır’da o halk hatibidir, ahalinin anlaması için bol örnek verir. Önce İnkılâp mı yoksa tahsil mi şıklarını müzakere ederken tekrar rasyonel devrimciye dönüşür, takdim-tehirde bulunur ve önceliği inkılâba verir:

İnkılâba, tahsil ve terbiyenin takdim edilmiş olması ancak inkılâp formüllerinin inkılâptan evvel bulunmuş ve halk içine yayılmış olması ile mümkündür; bu ise daima mümkün olmaz. Eğer her inkılâpta böyle hareket edilmiş, insanlık nazariyenin doğumunu daima beklemiş olsa idi şimdiye kadar bin kere mahvolmuştu. Tahsil uzun bir zaman ister; inkılâplar ise beklemezler. Onun içindir ki kalpler kazanılınca kadar kafalar ezilir. (Raşit 1934: 33)

Yazarın son cümlesindeki devrimci şiddet, bir müddet sonra yerini tekrar misalli izahlara bırakır. Fakat bu kez misaller fikri gölgeleyecek bir zenginlik (!) kazanır. İrtica hatadır, zira maziyi/ölüyü diriltmek gibi beyhude ve zararlı bir yönelişe kapı açar. İrtica hakkında mükerrer reddiyeler kaleme alması sanki Türkiye’de saltanatçı-monarşist ve güçlü bir parti varmış zehabını uyandırır. Örnek ise fikirden daha zengindir:

Bilfarz saltanat, Türkiyemizde mânâ itibarıyla Anadolu ve Rumelihisarlarındaki bırakılmış kalelerden; kasabalarımızdaki yıkılmış kale harabelerinden farksız değildir. (..) Sultan Fatih’in kudret ve azminin abidesi olan Rumelihisarındaki kalelere bugün de, dünkü kıymeti harbiyesini geçmiş kıymetini vermekle bir olur. Şüphesiz ki her Türk bu kalenin serin gölgelerinde tarihini hayal etmeği sever; çünkü her Türk bütün tarihini baştan aşağı fahrile sever. (..) Fakat hangi Türk milletinin hâlinin ve âtüsünün mukadderatın artık o kalelere emanet edebilir.(..) O kaleler Türklüğün müebbet burçları olmadığı gibi saltanat kurumu da Türklüğün müebbet burcu olamaz. Saltanatı tekrar istemek memleketi tekrar Mondros mütarekesine sürüklemek olur. (..) Binaenaleyh saltanat ve hilâfetin Mondrosa düşmesi bir tarihî zarurettir. Gazi elile kapanan bu yokluk kapısını tekrar açmağa uğraşmak bir cinayet değil midir? Türkün ve Türkiyenin yaşaması için inkılâp lazımdı; lazım olan inkılâp yapıldı. (Raşit 1934: 34-35)

Rumelihisarı’ndan başlayıp Mondros limanına uzanan güzergâh, eski rejimin miâdını doldurduğu fikrini teyiden çizilse de, tenkitçi okur-yazarın Rumelihisarı’nın, saltanat gibi berhava edilmesini mi umduğunu soracaktır.

Dikkati çeken Vasfî Raşit beyin ilginç benzetmelerinin gölgede bıraktığı bir muhafazakârlığın alt metin olarak varlığını sürdürmesidir. Söz gelimi 'Her Türk bütün tarihini baştan aşağı fahrile (övünçle) sever' vecizesi barizdir ki 'inkılâpçılar maziyi yıkmalıdır' mealindeki üst-metinle çelişki içindedir. Keza "Türkün ve Türkiye'nin yaşaması için inkılâp lazımdı" cümlesinde devrimcilik kendinde bir gerçeklik olmaktan çıkar; Türkiye'nin bekası için zarurî bir araca dönüşür. Aşağıdaki satırlarda da bu nüans kendini gösterir:

Osmanlı saltanatı bugün Osmanlı padişahlarının türbelerinden farklı bir şey değildir. (..) Mürteciler Fatihin Süleymanın iskeletini tahta oturtmak ve devletin başına geçirtmek isterler. İnkılâpçılar ise büyüklükler yapmış Türkün büyük ruhunu, Atilla'ların da, Fatihlerin de Süleymanların da ruhlarını, bütün mazinin ruhunu alıp Dumlupınarın kurtarıcı tepelerinden Akdenizin endişe çeken enginlerini ışıltadılar ve sevindirdiler. (Raşit 1934: 36-37)⁵

Mürteciler suçlanır lâkin takip eden satır, Türkçü bir dil içinde ve bir çeşit *reincarnation* ile Atilla, Fatih ve Kanuni'lerin ruhunu Dumlupınar'a bağlar. Vasfî Raşit beyin devrimciliği ve o devrimciliğin kopuş ve farklılık söylemi, tarihî sürekliliğe vurgu yapan gizil Türkçülüğü ile tahdit ve telâfi edilir. Kemalizmin, Kemalist elite meşruiyet sağlayan modernizm ve yenilik vurgusu, geçmişî 'no man's land' hâline getirirken, onun Türkçülüğü ise aksine büyük adamlar etrafında bir devamlılık sağlar. Ne var ki yazarın muradı felsefe değildir ve kitabın sonuna, finale yaklaşmaktadır, umumî inkılâp bahisleri yerine müellifin doğrudan Türk inkılâbına ayıracak sayfaları azalmaktadır. Nitekim sondan bir önceki bölümde, 'İnkılâp bir bütündür'de, retorik zenginlik (!) bir yana şiddet içermeyen, kansız, makul bir devrim daha doğrusu devrim olmayan bir devrim tekrar savunulur: "İnkılâp deniz gibidir. Pislik tutmaz. Fazla gayretle, balkın, kanın gözü büürmesi tabirile ifade eylediği şiddet taassübile tabrik edilmiş veya ihtiras ve şehvet sarhoşluğu ile bozulmuş ibtilâl enerjileri, ibtilâl numunesi olarak tek başına (münferit) tetkik olunamaz. Nasıl ki denizden alınmış bir tas pis su denizin misali olamaz." (Raşit 1934: 38-39)

Retorik içinde gizlenmiş fikir, takip eden satırlarda bu kez salt retoriğe yerini bırakır. Yazar, birlik ve bütünlüğe dair ısrarını sürdürür. Nasıl ki inkılâplar bir küldür, Türk İnkılâbı da, Gazi Mustafa Kemal de, vatan da bir bütündür ve parçalanamaz:

Türk vatanını yaratan Türk inkılâbı da o vatan gibi bir bütündür. Millî müdafaa dediğimiz o büyük ihtilâlimiz, ufukların çerçeveleyemediği o engin kahramanlık denizi; o denizin ruhlara haşyet veren dalgaları olan halkımız, o dalgalara idrâkinden aciz kaldığımız düzenini ve

⁵ Hatta yazar için inkılâpçılar maziyi sevmek hususunda mürtecilerle hemfikirdirler: "Mazinin güzelliklerini anlamakta mürteciler ile inkılâpçılar müşterektir. Yalnız mürteciler o güzelliklere nibeât ve kat'idir derler. Düşünmezler ki kendilerinden evvel ki mürteciler de daha eski güzellikler hakkında aynı hükümü vermişlerdi. Bir kere düşününüz bu ihtiyar küre şimdiye kadar kaç Allah gördü ve kaç Allah gömdü." (s.32)

hayatini, tahlil ve terkip kudretini veren Yüce Gazimiz de bir bütündür. O bütünü ancak kalbimize milletimizin büyüklüğü ve kudreti hakkında verdiği şuur ve itimat ile sezebiliriz. (Raşit 1934: 39)

Birlik ve bütünlüğün teminat altına alınmasından sonra yazar, inkılâp önderlerinin masumiyetini garanti altına almak ister. İnkılâp önderlerine hata isnat ettirilemez, bu yöndeki örneği ise İslâm inkılâbı ve peygamberidir: “*Hiçbir inkılâp büyük önderine hata isnat etmez ve ettirmez. Eğer büyük Arap peygamberinin herhangi bir sözüne, herhangi bir fülüne hata isnat edilse veya edilmesine müsaade olursa idi o büyük İslâm âlemi daha kurulmadan yıkılmaz mı idi?*” (Raşit 1934: 40)

Vasfî Raşit Beyin Yemen doğumlu bir Osmanlı mutasarrıfının oğlu olduğu hatırlanırsa, onun galip ihtimal Siyer kitapları okuduğunu ve büyük Arap peygamberinin kimi dünyevî kararlarına itiraz edildiği malumatına sahip olduğunu varsayabiliriz. Ancak bu husus bir yana, Mustafa Kemal Atatürk gibi çağdaş-seküler bir liderin dinî önder-İslâm peygamberi örneğinden meşrulaştırılmasında, misalcilik gayretinin yanı sıra muhafazakâr bilinçaltının devreye girdiğini de görebiliriz. Fakat tedirgin zihin hata bahsinde yeni bir sayfa açar, ayrıca, der, hata kötü bir şey değildir, görecelidir ve ilerlemenin ifadesidir: “*Hata olmasa idi ilerleme olmazdı. Dil hatalar sayesinde yaşar ve tekâmül eder. Yaşayan, konuşulan diller hatalarla beslenir ve güzelleşir. (..) Her yeni eskiye nazaran bir hatadır. Demek ki hata tekâmülün ifadesidir.*” (Raşit 1934: 40-41)

Yazarın son vecizeleri, Türk inkılâbına ve Gazi’ye selam niteliğindedir. Gazi’nin büyüklüğü Türk ruhu ve tarihinde saklı büyüklük cevherinin bir yansımasıdır. Bu fikrin 1930’lar Türkiye’sinde bir çok mübeşşiri vardı ve hep dendiği gibi, ifade sadece Vasfî Raşit bey’e özgüdür:

Büyüklüğün hassası muhitini, etrafında ne var ise hepsini büyütme. Türkü ve Türkiyeyi büyüten Türk inkılâbının büyüklüğünü yapan işte bu hassasıdır. Gazinin büyüklüğü Türkü büyük tarihine lâyık kılmış ve Türkün tarihine liyâkat kazanmış olmasıdır. O büyük inkılâp kurucusuna bin bir minnet.

Ankara: X uncu yıl. (Raşit 1934: 41-42)

Nihâî kertede Vasfî Raşit Beyin *İnkılâpların Öğrettikleri* kitabı, konvansiyonel bir metindir; içeriği kendisinin milletvekili ve akademisyen olarak görev aldığı Türk devriminin içeriği ile uyumludur. Lâkin asistanlara ders verir gibi malumâtını teşhir etme heveskârlığı, bir sonraki seçimlerde mebusluğunu garantiye almak ister gibi sert bir devrimci söylem kullanması, muhafazakârlara hem havuç ve hem de sopa göstermesi kısaca birbiriyle çelişen niyet ve üsluplar kitaba özgünlük kazandırır. Bu özgünlük, örnek okuru muzip okura dönüştüren, onu gülümseten retorik hevesi ile fikrinin bir türlü istikrar kazanamamasından sağlanır. Fakat yazarın mezkûr zaafı, Recep Peker’in sistematik, boşluklara yer vermeyen, otoriter *İnkılâp Dersleri* ile kıyaslandığında avantaja dönüşür.

Kitabın Türk Tarih Kurumu’nda bulunan nüshası, yazarın Yusuf Akçura’ya imzaladığı nüshadır: ‘Üstad Yusuf Akçura Beye; derin Saygılarımla, Vasfî Raşit’

Hediye bir kitabın Türk Tarih Kurumu'na nasıl intikal ettiğine dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Fakat Türk Tarih Kurumu başkanı üstad Yusuf Akçura beyin, şiir ve edebiyat diliyle fikir dilinin birbirine karıştırılmasından hazzetmediğini biliyoruz.

Kaynaklar

ATAÇ, Nurullah (1968) *Sözden Söze, Ararken*, Varlık Yayınları, İstanbul.

ÇOKER, Fahri (Haz.) (1996) *Türk Parlamento Tarihi*, TBMM IV. Dönem-1931-1935, II. Cilt, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara.

ECO, Umberto (1996) *Anlatı Ormanlarında Altı Gezi*, Çev. Kemal ATAKAY, Can Yayınları, İstanbul.

ERK, Hasan Basra (1958) *Meşhur Türk Hukukçuları*, Adana.

GÖVSA, İ. Alaattin, *Türk Meşhurları Ansiklopedisi*, Yedigün Neşriyatı, yy, ty.

(SEVİĞ) VASFİ RAŞİT (1934) *İnkılapların Öğrettikleri*, Türkiye Gazetecilik ve Matbaacılık A.Ş., İstanbul.